

doc. PaedDr. Martin Dojčár, PhD.
Trnavská univerzita v Trnave
Pedagogická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Univerzitní 244/22, Olomouc

**Oponentský posudok na habilitačnú prácu ThLic. Mgr. Jaroslava France, Th.D.,
*Alexandrijský patriarcha Šenut III. a spor o zbožštení člověka***

Náboženstvo ako multidimenzionálny jav je z teologickej perspektívy tematizované prevažne, aj keď nie výlučne, z hľadiska jeho doktrinálnej dimenzie. Nie inak je tomu v habilitačnej práci Jaroslava France *Alexandrijský patriarcha Šenut III. a spor o zbožštení člověka*. Autor tu primárne neskúma podoby a prejavy religiozity vo verejnom priestore, ani ďalšie z dimenzií religiozity, ale poukazuje skôr na premeny, akými prechádza jedna z dejinne a kultúrne podmienených podôb kresťanstva v zmenených socio-kultúrnych podmienkach a interpretuje ich teologicky vo vzťahu k faktorom doktrinálnej a socio-kultúrnej povahy.

Autor pred čitateľom rozkrýva obraz koptskej cirkvi, ktorá sa v meniacich sa socio-kultúrnych podmienkach pod vplyvom teologického podnetu reprofiluje z národne orientovanej cirkvi na cirkev medzinárodnú. Centrálnou postavou tohto procesu reprofilácie je mu v tomto diele alexandrijský patriarcha, koptský pápež Šenut III.

1 Charakteristika práce

V autorovom poňatí vystupuje do popredia teologická kontroverzia ohľadne interpretácie divinizácie, ako kľúčový podnet onoho procesu reprofilácie – tú preto stavia do centra svojej habilitačnej práce a vzťahuje ju k jednému z jej kľúčových aktérov, Šenutovi III. Autor tak robí na báze teologickej analýzy Šenutovej literárnej pozostalosti s dôrazom na jeho kritiku náuky o zbožštení tak, ako ju rozpracoval jeho súčasník a učiteľ, Matúš Chudý (porov. s. 5). Touto prácou autor nadväzuje na svoju predchádzajúcu monografiu o diele Matúša Chudého a komplementárne ju tým dopĺňa. V danom kontexte si kladie za cieľ ukázať, že „*Šenut III. od svých sebranych prvotin v knize Duchovní svoboda přes obsáhlý manuál Války satanovy až po jeho apologii ortodoxie Moderní hereze soustavně rozpracovává teologický koncept zaměřený na úsilí člověka o neustálý stav pokání*“ (s. 18) v protiklade k „teológii milosti“ Matúša Chudého a jeho školy.

Hlavný prínos práce vidím v autorovom zámere predstaviť teologický spor ohľadne divinizácie ako prejav hľadania novej kultúrnej paradigmy v zmysle posunu koptskej teologickej tradície k viac medzinárodnej a ekumenickej podobe.

Autor sleduje onen posun od národne orientovanej koptskej cirkvi k cirkvi medzinárodnej na základe oživenia teologickej reflexie náuky o zbožstvení. Na tomto ekzeziologickom pozadí ponúka „základnú charakteristiku Šenutovho teologického myslenia“ (s. 17), uchopuje ho konceptuálne cez pojem „teológia pokánia“, ďalej stopuje monastické korene tohto pojmu a opisuje jeho aplikáciu v oblasti ekumenických a medzináboženských vzťahov v kontexte pôsobenia Šenuta III. v úrade alexandrijského patriarchu.

Ako primárny prameň autorovi slúži Šenutova literárna pozostalosť, ktorá obsahuje prevažne pastoračne a katecheticky zamerané texty. K nim autor pristupuje predovšetkým prostredníctvom metódy obsahovej analýzy literárnych prameňov, avšak jej konkrétnu podobu bližšie nešpecifikuje.

Jaroslav Franc svoju tému rozpracováva v piatich kapitolách na temer 200 stranách. Začína podrobným životopisom Šenuta III. (kap. 1), pokračuje charakteristikou jeho teológie pokánia (kap. 2), ekumenickými (kap. 3) a medzináboženskými (kap. 4) postojmi a aktivitami, až po samotnú teologickú analýzu sporu o zbožstvenie v koptskej cirkvi 20. storočia (kap. 5). **V týchto kontextoch odkrýva teologický motív pokánia, sleduje ho naprieč Šenutovým pôsobením a poukazuje na jeho centralitu v Šenutovom myslení.**

2 Kritické pripomienky

V autorovej interpretácii prevláda **dôraz na faktory kultúrnej podmienosti**, zatiaľ čo iným, napríklad psychologickým faktorom determinácie sa venuje len marginálne, čo ho vedie k záveru, že „[t]eologie pokání je tak výsledkem teologického vzdělání v Káhiře, Šenutova dlouholetého pobytu na poušti, kde byl inspirován Matoušem Chudým k četbě církevních otců, a akcelerována byla očekávanými věřícími Koptské pravoslavné církve, ve kterém se měl patriarcha vyjadřovat k širokému spektru teologických témat.“ (s. 192).

V autorovej interpretácii Šenut III. vystupuje tiež ako pokračovateľ tradície doslovného výkladu prameňov náboženského života, ktorá je blízka prístupu k posvätným textom v islame. Autor však túto **paralelu nerozvíja**, hoci by bolo zaujímavé venovať jej bližšiu pozornosť z hľadiska potencionálnych korelácií a faktorov favorizujúcich literárnu interpretáciu v koptskej a islamských tradíciách osobitne s ohľadom na skutočnosť, že Egypt sa stal súčasťou islamského sveta už v prvej vlne expanzie arabského kalifátu za vlády druhého kalifa Umara ibn al-Chattába medzi rokmi 639–642.

3 Hodnotenie

Habilitačná práca Jaroslava Franca ponúka analyticky fundovanú sondu do sveta doktrínalnej a socio-kultúrnej podmienenej podoby kresťanstva cez osobnosť jej vrcholného inštitucionálneho predstaviteľa, koptského pápeža Šenuta III. V českých podmienkach je

jedinečná svojou témou, ktorá spadá do oblasti teologického výskumu koptskej kresťanskej tradície, a ako taká predstavuje cenný príspevok k teologickému porozumeniu kresťanstva v jeho doktrinálnom, sociálnom a kultúrnom aspekte.

Na základe uvedených skutočností odporúčam pokračovať v habilitačnom konaní ThLic. Mgr. Jaroslava France, Th.D., v odbore Teológia.

V Trnave dňa 6. septembra 2020

Martin Dojčár